

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:
**„РОЛЯ И ФУНКЦИЯ НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА, КАТО ЧАСТ ОТ ЕКИП ЗА
ЛАПАРОСКОПСКА И РОБОТИЗИРАНА ХИРУРГИЯ“**

на докторант: **Милена Панчева Нанкова**
асистент в Катедра „Здравни грижи“, ФОЗ на Медицински университет “Проф. д-р П.
Стоянов“ – Варна

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
в област на висшето образование: *7. Здравеопазване и спорт,*
професионално направление *7.4.Обществено здраве,*
по научна специалност: *Управление на здравни грижи*

Рецензент: **проф. д-р Соня Колева Тончева, д.оз.н.**
Директор на Филиал Шумен, МУ – Варна
Член на Научното жури, съгласно Заповед № Р -109-22/15.01.2018г. на
Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна

Данни за процедурата

Асистент **Милена Панчева Нанкова** е зачислена като докторант в редовна форма на обучение за придобиване на ОНС „Доктор“ в област на висшето образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4.Обществено здраве, по специалност: Управление на здравни грижи в Катедра „Здравни грижи“, Факултет „Обществено здравеопазване“ на Медицински университет – Варна, съгласно Заповед № Р -109-22/15.01.2018г. на Ректора на МУ – Варна. Научни ръководители: проф. Силвия Борисова, д.оз.н и доц. д-р Антон Тонев, д.м.

На основание чл.24 ал. 6 и чл.30, ал.3 от ППЗРАСРБ, § 5 от ПРАС на МУ Варна и готовността и за публична защита ас. Нанкова е отчислена с право на защита със Заповед № Р – 109 – 15/14.01.2021г. на Ректора на МУ - Варна.

Дисертационният труд е одобрен и предложен за публична защита на Разширен катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи” в МУ - Варна на 07.01.2021г.

Биографични данни и кариерно развитие на докторанта

Милена Панчева Нанкова е родена на 18.11.1985 г. в гр. Варна. Завършва Медицински университет „ Проф. д-р П. Стоянов“ Варна, Факултет обществено здравеопазване, ОКС „бакалавър“ (2011 г.) „ Медицинска сестра“. Дипломира се през 2013 г. ОКС „магистър“. по специалност „Управление на здравните грижи“ в Медицински университет „ Проф. д-р П. Стоянов“ Варна. Професионалната кариера и опит на Милена Панчева Нанкова започва през 2012 година като медицинска сестра в „СБОБАЛ ЕООД“ Варна, в последствие работи като медицинска сестра в МБАЛ „СВ. Анна” АД Варна, „Клиника по урология”, съвместява работата със старша медицинска сестра на Отделение по ортопедия и травматология към МБАЛ „Еврохоспитал” АД.

През 2016 г. печели конкурс в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”, ФОЗ, Катедра „Здравни грижи”, като Преподавател и от същата година работи в УМБАЛ „Св. Марина” ЕАД „Първа клиника по хирургия, „Еднодневна хирургия”, като медицинска сестра. От 2017 г. и към момента е асистент в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, Катедра „Здравни грижи“, УС „Медицинска сестра“. Притежава 5 години преподавателски опит, участва в обучението на студенти по специалност „Медицинска сестра“ в Катедра „Здравни грижи“, УС „Медицинска сестра“. Владее английски и руски език.

Милена Панчева Нанкова има стремеж за разширяване на теоретичната си и практическа подготовка чрез участия във форми на СДО, които и помагат да оформя изследователските и преподавателските си умения - участва в над десет Национални и три Международни конференции, обучава се в над двадесет и пет курса за следдипломна квалификация в страната и чужбина. През 2018 г. и 2019 г. се обучава по програма за Трансформационно лидерство в палиативните грижи- гр. Брашов, Румъния, и разработва проект, които се реализира в България. През 2019 г. печели конкурс в Националната програма на Министерството на образованието „Млади учени и постдокторанти”.

Членува и е председател на Първичното дружество към МУ- Варна на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи. Член е на Българско научно дружество по обществено здраве, Българска асоциация по обществено здраве и Европейската асоциация по Обществено здраве.

Научните интереси на Милена Панчева Нанкова са в областта на миниинвазивната хирургия в сестринска практика и клинични случаи- анализ и сестрински грижи.

Обща характеристика на дисертационният труд

Дисертационният труд, представен от ас. **Милена Панчева Нанкова** е разработен към катедра Здравни грижи на ФОЗ към Медицински университет – гр. Варна. Дисертацията е структурирана в пет глави и съдържа 182 страници, включващи 37 таблици и 41 графики, 4 приложения. Цитирани са 189 литературни източници, от които 39 на кирилица, 129 на латиница и 21 интернет източника.

Оценка на актуалността на темата

Темата, която е избрала за дисертационния си труд ас. Нанкова е важна и много актуална. Роботизираната технология и увеличеното използване на минимално инвазивни хирургични подходи променят средата, в която работи екипът на операционната зала и медицинските сестри, които се грижат за пациентите. За осигуряване на качествена грижа все повече се налага необходимост от разбиране на историята на роботиката, настоящите приложения на технологията и отговорностите на професионалистите по здравни грижи. Сестринските дейности и грижи определят до голяма степен комфорта и състоянието на пациента, проявата на усложнения и възстановяването след мининвазивни оперативни интервенции.

Пациентите, подложени на роботизирани асистиращи процедури, имат нужда от обучение и отговор на въпроси, както останалите хирургични пациенти. Необходимост

е предоставяне на информация, насочена към същността на роботизираната процедура, хирургичната система и очакванията след операция - следоперативната болка, ниво на активност, възможни усложнения и грижи за оперативната рана. От медицинската сестра се очаква да е емпатично настроена, да изгражда партньорство с взаимно признание, доверие и сигурност.

В този смисъл авторката е потърсила пътища за професионален отговор на хирургичните и операционни сестри, чрез непрекъснато обучение и специализираща подготовка, развиване на екипната работа и познаване на високите технологии в медицината.

Актуалността на темата на настоящият дисертационен е обусловена от недостига на информация, свързана със спецификата на сестринския труд при широкото приложение на лапароскопската и роботизирана хирургия, от липсата на специализация за медицинските сестри в България, предназначена за този сектор в хирургичната практика. На базата на обстоен литературен обзор, показващ уменията на авторката да борави с литературните източници, е обобщена и анализирана информация предимно за изследвания, свързани с операционните и хирургични сестрински практики в различни страни.

Темата на дисертацията е актуална и поради факта, че авторката предлага цялостен подход, който представя резултати, свързани с анализа и възможностите за специализираща подготовка на медицинските сестри, които работят като част от екипа за лапароскопска и роботизирана хирургия. Актуалността се подчертава и от очертаната необходимост от организиране на интегриращи програми за обучение за осигуряване безопасност на пациента.

Ас. Нанкова разработва тема, която е предизвикателство от една страна, а от друга и възможност за използване на технологиите като инструмент в здравеопазването, с поставен акцент върху необходимост от включването им в образователните програми на медицинските сестри. Тя доста прозорливо отправя поглед в бъдещето, защото преподаването с използването и във връзка с нововъзникващите технологии ще бъде бъдещето на образованието за медицински сестри, тъй като сестринските грижи, предоставяни във високо технологична работна среда са бъдещето!

Литературен обзор

Литературният обзор е разработен в обем от 51 страници, структуриран в I глава. В обзора са формулирани пет основни рубрики, които се отнасят до изясняване на ролята и функциите на медицинската сестра, като част от екип за лапароскопска и роботизирана хирургия. В литературния обзор в логическа последователност ас. Нанкова анализира източници, засягащи разработения в дисертационният труд проблем и развитата в следствие авторска концепция. Направени са 5 важни изводи от литературния обзор. Този подход показва оригиналност на авторката, тъй като разглежданият проблем се нуждае от непрекъснато обсъждане у нас, за да стане възможно медицинските сестри да осигуряват комплексни и цялостни грижи за пациентите по отношение на оценка на състоянието, диагностични изследвания, консервативно и оперативно лечение, предоперативни и следоперативни грижи,

диетичен и двигателен режим за хирургично болните. Докторантката е осъществила обстойно и детайлно проучване на различни източници, визиращи проблема за сестринството в областта на лапароскопската и роботизирана хирургия. Направен е задълбочен обзор на сестринските дейности и грижи преди лапароскопска и роботизирана операция, като не са пропуснати организационни дейности в подготовката на медицинската сестра, психологическа подкрепа за пациента преди операция и преодоляване на усложненията.

Засегнати са и професионалните умения, които следва да има медицинската сестра, която оказва следоперативни сестрински дейности и грижи при лапароскопска и роботизирана операция.

За разработването на литературния обзор авторката се опира на достатъчно източници, които умело анализира и показва задълбочено познаване на мнение на други автори по избора от нея проблем. Структурата на литературния обзор и стилово оформление показват уменията на ас. **Нанкова** да борава с литературни източници и да изразява собствено мнение по темата на дисертацията. *Така представеният литературен обзор може да бъде развит като „Ръководство на медицинската сестра за работа лапароскопска и роботизирана хирургия“* и да бъде в помощ на медицинските сестри от практиката, както и на студенти – медицински сестри, които имат нагласа да работят в хирургични отделения и клиники.

Постановка на научното проучване

Глава II е озаглавена „**Цел, задачи, материал и методика**“. В тази част на дисертационния труд на базата на обстойно разработеният литературен обзор успешно е изведена целта, формулирани са 7 задачи и 3 хипотези и са предвидени методите за научното им доказване. Авторката е приложила разнообразни методи, които гарантират достоверност на получените резултати. Дизайнът на изследването предвижда теоретично и емпирично проучване. **Теоретично проучване** засяга два аспекта:

- *професионални компетентности на медицинските сестри за работа в лапароскопска и роботизирана хирургия*
- *сестрински дейности и грижи при пациенти с лапароскопски и роботизирани оперативни интервенции*

Направен е теоретичен анализ на съдържанието на официална учебна документация по специалност „Медицинска сестра“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. Чрез сравнителен анализ на нормативни документи, регулиращи професионалните дейности на медицинската сестра са установени възможностите за формиране на професионални компетентности в процеса на учене през целия живот, в съответствие със стандартите на международната сестринска практика.

Емпиричното проучване включва:

- *Качествено проучване сред медицински специалисти, относно професионалните дейности и грижи на медицинската сестра в лапароскопската и роботизирана оперативна практика* - приложен метод е **дълбочинно интервю**, което авторката добре методически обосновава и провежда лично. Включени са 12

участници, свързани с оказване на лечение и грижи в лапароскопската/роботизирана хирургия.

- **Количествено проучване сред медицински специалисти, относно сестрински дейности и грижи в практиката при лапароскопска/роботизирана хирургия.**

Количествените методи включват провеждане на стандартизирано интервю и пряка индивидуална анкета, сред медицински специалисти от УМБАЛ/МБАЛ в градовете София, Варна, Плевен, Бургас, Шумен – общо 336 респондента, разпределени в 3 групи.

Дейностите по дисертационният труд са проведени в 5 етапа, описани подробно в Методиката на проучването.

Инструментариумът е собствено разработен и гарантира надеждност на приложените методи. Данните са обработени с подходящи статистически методи.

Резултати

По своята същност дисертационният труд представя резултати от огромно извършена работа от авторката. Резултатите са логически оформени и структурирани в глава III и глава IV и са представени практико-приложните аспекти на изследването. Този подход доказва умението на ас. Нанкова на базата на успешно доказаните в теоретичен аспект резултати, да предложи практически подходи за повишаване качество на здравните грижи в унисон с правилата за добра здравна грижа и емпатично поведение, насочено към пациентите. Всичко това засилва достоинства на дисертационния труд. Важни за анализа на резултатите са проведените стандартизирано и дълбочинно интервю.

Глава III е озаглавена “ Резултати и обсъждане“ В тази глава на дисертационния труд авторката обсъжда няколко основни проблема, като подробно представя характеристика на изследваните лица, прави задълбочен анализ на съществуващата правна рамка, регламентираща професионалните компетентности на медицинските сестри за работа в лапароскопска и роботизирана хирургия, както и възможности за формиране на професионалните компетентности в процеса на учене през целия живот, в съответствие със стандартите на международната сестринска практика. Обсъдени в логичка последователност са и лапароскопската и роботизираната технология, увеличеното използване на минимално инвазивни хирургични подходи и влиянието им върху сестринските дейности и грижи.

Авторката поставя акцент върху екипна работа в лапароскопската и роботизирана хирургия и функциите на медицинските сестри в периоперативния период. Тя обосновава съвременните тенденции в оказването на грижи и необходимост от работа в екип . Очевидна е водещата роля на медицинските специалисти, но предизвикателствата на работата в екип са достатъчно основание, за активно сътрудничество при структуриране на сестринските дейности, обмяна на идеи, споделяне и развитие на опит. Дейността на медицинската сестра в екипа за лапароскопската и роботизирана хирургия е свързана с ефективността и творческите подходи като определящи при създаването и следването на определени алгоритми на

работа. Всичко това е провокация за авторката и тя проучва мнението на респондентите за участието на медицинската сестра в екип, предоставящ хирургични грижи.

Сестринските дейности и грижи са съвкупност от знания, умения и специфично професионално поведение. Сестринството интензивно се развива и е натоварено както с много отговорности, така и с професионални функции към пациента и медицинския екип. Промяната на поведението, изграждането на нови навици и умения за справяне с поставените задачи може да стане само и единствено чрез прилагане на единен подход за постигане на целите на екипа в лапароската/роботизирана хирургия и чрез добре координирано използване на различните професионални нива. Към момента в практиката на медицинската сестра липсва изработен и утвърден стандарт с описани функции и дейности в периоперативния период при лапароскопски или роботизирани операции, независимо от това, че редица медицинските стандарти отчасти регулират дейността на медицинската сестра. Създаването и приемането на съответния медицински стандарт би могло да бъде гаранция за точното изпълнение на вменените задължения и избягване реализирането на юридическа отговорност. Ето защо ас. Нанкова прави задълбочен и компетентен анализ на **дейности на медицинската сестра в периоперативния период при миниинвазивна хирургия**, съгласно Наредба № 1 от 8 февруари 2011 г. за професионалните дейности, които медицинските сестри, аусерките, асоциираните медицински специалисти и здравните асистенти могат да извършват по назначение или самостоятелно. Успешно са изведени от докторантката функциите и ролята на медицинската сестра, участваща в лапароскопски и роботизирани оперативни интервенции.

Медицинските сестри в екипа за минимални инвазивни оперативни интервенции трябва да бъдат мотивирани, да са подготвени за преодоляване на административни, логистични и технически предизвикателства. За нуждите на хирургичната дейност в операционната зала се включват професионалисти, които участват в събиране на данни, анализиране на тенденциите и резултатите и определяна на проблемите за безопасност на пациента. Всеки един от тях има своите специфични задължения и отговорности към работния процес.

Съвсем логично, авторката определяйки роля и функции, нанасочва вниманието си към установяване на потребност от въвеждане на специфична сестринска документация за извършване на дейности и грижи в процеса на миниинвазивни оперативни интервенции. Още повече, че към момента на изследването в областта на миниинвазивна хирургия, не се прилагат алгоритми с описани поведенчески и терапевтични стъпки, които да се използват от специалистите по здравни грижи. Налага се практикуващите медицински сестри интуитивно да достигат до изводи, за последователността на стъпките и разликите при различните оперативни интервенции с помощта на лекарите, с които работят в екип. Авторката чрез данните от собственото проучване доказва необходимост от въвеждане на алгоритми за работа през периоперативния период при лапароскопска/роботизирана хирургия, което трябва да е подкрепено от разработване на документация за отразяване на дейността на медицинската сестра. Друг специфичен сестрински документ, който е разработен и приложим в хирургичната практика е **чек листът**. Той е специално разработен подробен списък със задачи, които трябва задължително да бъдат

изпълнени в определен хронологичен ред и отбелязани като извършени в писмена форма, като гаранция за качествено и навременно изпълнение на служебните задължения. Документът служи като доказателство за извършена работа, за търсене на персонална отговорност и при като инструмент при контрол от страна на ръководителя.

Анализът на резултатите от проучването, относно необходимостта от предлагане на допълнителна сестринска документация в миниинвазивна хирургия, установяват висока степен на готовност за въвеждане и работа с алгоритми и чек лист, което е основание да бъде разработен примерен чек лист.

Прави впечатление, че авторката засяга още един аспект на сестринската дейност - участие в бързо възстановителния следоперативен период при лапароскопски/роботизирани оперативни интервенции. Активното участие на медицинските сестри е от решаващо значение за успеха на бързо възстановителния следоперативен период. Всички компоненти, които съставляват дейностите и грижите за бързо проследяване, изискват знания, помощ и съдействие от специалистите по здравни грижи. Основните елементи за работа включват дефиниран и ангажиран мултидисциплинарен екип, с достатъчен брой специалисти за максимално придържане на пациента, стандартизиране на грижите, подход за улесняване на възприемането на техники, подкрепени от доказателства. На базата на проучен и анализиран наш и международен опит докторантката предлага основни елементи на концепцията за ускорено хирургично възстановяване след лапароскопска операция, приложими в сестринската практика - да бъдат изработени и въведени алгоритми за периоперативно поведение, тъй като към настоящия момент, в нашата страна, няма регламентирана документация, която да отчита работата на медицинска сестра в периода на бързо възстановителната хирургия.

В IV глава „Лапароскопска и роботизирана хирургия – предизвикателства в сестринската практика“ е развита концепцията за оптимизиране на сестринските дейности в екипа за миниинвазивна хирургия. Пациентите подходящи за този тип при лапароскопска или роботизирана операция, се насочват след прецизен подбор и оценка на здравословното им състояние от екипа, при което има значително по-кратък предоперативен период. Това се дължи на факта, че част от пациентите постъпват в клиниката в деня на операцията, като след разяснени инструкции и достатъчно информация прекарват част от предоперативния период в домашни условия. Ролята на медицинска сестра е насочена към осигуряване на координирана грижа, като обхваща здравни и обучителни аспекти. В партньорство с медицинските специалисти от хирургичния екип, съдейства за достъпа до специализирани здравни грижи. В тази връзка са **идентифицирани пет основни роли**, които медицинската сестра в екип за лапароскопска/роботизирана хирургия изпълнява. Ролите са всеобхватни и приложими за всички медицински сестри на всички нива, в клиники/отделения за миниинвазивни оперативни интервенции.

За да се избегне риск от грешки в дейността на медицинската сестра ас. Нанкова разработва и предлага специфична документация - **Предоперативни инструкции за подготовка при лапароскопска операция**, които се попълват от хирурга и медицинската сестра и се предоставят на пациента. **Бланката с предоперативни**

инструкции съдържа подробни данни за пациента, необходими документи, подготовка преди операция (в графите по преценка хирурга отбелязва индивидуално за всеки болен), подготовка в деня на операцията, информация какво предстои за пациента и телефон за връзка при необходимост. Цялостната информация може да бъде обсъдена при постъпване на пациента за хоспитализация.

За осъществяване на качествени сестрински дейности и грижи, съобразени с протоколите за добра практика при лапароскопска и роботизирана хирургия, медицинската сестра следва да притежава специфично професионално поведение в унисон с новите технологии и придобитите компетентности и умения, придобити в непрекъснатото обучение и професионалната си реализация. В дисертационния труд е **поставен акцент върху продължаващото обучение за прилагане на широк обем знания и умения за работа в екип при лапароскопска и роботизирана хирургия.** Професионалната подготовка на медицинската сестра трябва да отговоря на постоянно растящите изисквания на медицинската практика. Периоперативната оценка и поведение при оперативни интервенции изискват от медицинската сестра съсредоточаване върху различните аспекти от състоянието на пациента. Роботизираната технология и увеличеното използване на минимално инвазивни хирургични подходи поставят нови изисквания и компетенции за оперативния екип и медицинските сестри, които се грижат за пациентите.

Анализът на резултатите, относно необходимостта от продължаващо обучение за медицинските сестри, показва изявена готовност и нужда от всички участници. Тези резултати насочват авторката да изготви и предложи съдържание на **програми за теоретични и практични курсове за индивидуално обучение**, както и **учебни програми за специализация, които биха допринесли** за самоусъвършенстване, за повишаване на компетентността и уменията на медицинските сестри в прилагането на уникалния ѝ личностен модел на професионално поведение в екипа за лапароскопска и роботизирана хирургия. В предложените от ас. Нанкова **две индивидуални обучения** се открива взаимна връзка - първо да се премине обучение за дейности и грижи в лапароскопска хирургия и след това да се надгради с възможностите за сестрински дейности в роботизирана хирургия.

Установената потребност от специализиращо обучение на медицинската сестра, в екип за лапароскопска и роботизирана хирургия, провокира изследователката да разработи и предложи **Учебни програми за специализация**, с продължителност една година и придобиване на специалност *„Медицинска сестра за периоперативни грижи в лапароскопската хирургия“* и *„Медицинска сестра за периоперативни грижи в роботизираната хирургия“*. Конструкта на програмите за специализация е съобразен с изискванията за придобиване на специалност в системата на здравеопазването, както и различията между тях, с хорариум 60 часа лекционно обучение и 520 часа практически модул. Според мен не е необходимо да се разкриват две нови специализации за сравнително малко специалисти, ангажирани към екипите за лапароскопска и роботизирана хирургия, тъй като краткосрочното обучение и практиката създават много добра възможност. Такива модули може да се включат в съществуващите вече специализации за медицински сестри, предназначени за обучение на операционни и хирургични сестри.

Оценка на приносите

Дисертационният труд представлява първо по рода си целенасочено и задълбочено, комплексно проучване за установяване на ролята и функциите на медицинската сестра, като част от екип за лапароскопска и роботизирана хирургия. Резултатите от научното проучване, формулираните изводи и препоръки очертават приноси с теоретичен и приложно - практически характер. Справката за приносите представена в дисертационния труд отразява сравнително обективно реалните достижения на автора. От представените от авторката приноси възприемам следните:

Приноси с теоретично-познавателен и методичен характер

- Направен е исторически преглед на сестринството в областта на лапароскопската и роботизирана хирургия
- За първи път е анализирана дейността на медицинската сестра в периоперативния период при провеждане на минимално инвазивно оперативно лечение.
- За първи път е проведено проучване на ролите и функциите на медицинската сестра като част от мултидисциплинарен екип в миниинвазивната хирургия;
- Установени са силни нагласи и готовност на медицинските сестри за включване в различни форми на продължаващо обучение в областта на оперативната и хирургична практика при лапароскопска и роботизирана хирургия.

Приноси с приложно-практически характер

- За първи път са определени функциите на медицинската сестра в хирургичната и операционална практика при лапароскопска и роботизирана оперативна интервенция;
- Проучени са ролите на медицинската сестра за координиране и изпълнение на задачите в цялостния процес на миниинвазивна оперативна процедура;
- Установени са подходи за идентифициране на дейностите на медицинската сестра в периоперативния период при минимални инвазивни оперативни интервенции;
- Предложен е документ за предоперативни инструкции при подготовка на пациент за лапароскопска операция;
- Предложени са програми за индивидуални обучения и специализираща подготовка на медицинската сестра за участие в екип за мининвазивни оперативни интервенции;

Не приемам за принос съвсем схематично представеният Модел на центрирана грижа за пациента от мултидисциплинарен екип в периоперативния период при лапароскопска и роботизирана хирургия. Моделът се нуждае от детайлно разработване и начин по който ще бъде приложен както и проучване, доказващо необходимост от внедряване.

По отношение на препоръките и предложенията авторката би било подходящо да направи предложение и към БАПЗГ, относно провеждане на курсове за обучение на медицинските сестри, работещи в екипите за лапароскопска и роботизирана хирургия,

както и към МЗ и МОН за включване на дисциплини в ЕДИ за обучение на медицински сестри във връзка с изучаване на новите технологии, които са бъдещето на здравните грижи. Една част от препоръките изискват експертна дейност за да станат приемливи за практиката, друга част звучат пожелателно и липсва конкретика. В този смисъл препоръките могат да бъдат отнесени към съответните адресати за да се запознаят с предложенията от дисертационния труд и на базата на политиките на различните лечебни заведения и ресурси, с които се разполага да бъдат приложени.

Технически дисертационният труд е оформен според изискванията и представената литература е изчерпателна, но не е постигнат баланс между посочени български и чужди издания. Авторката умело е приложила съвременен подход, анализирайки информация и от значителен брой интернет източници.

Авторефератът възпроизвежда най – съществените моменти от дисертационния труд и е представен в обем от 89 страници.

Изследователският портфейл на авторката включва към момента общо 3 научни публикации, свързани с дисертационния труд, които са реализирани през 2017, 2019 и 2020 година, с което асистент Нанкова е изпълнила изискванията и критериите за ОНС „доктор”.

Препоръчвам авторката да публикува резултати от проведеното проучване, както и да представи разработените инструменти за поддържане на качеството – инструкции, чек лист, алгоритми и учебни програми за индивидуално обучение и за специализации „*Медицинска сестра за периоперативни грижи в лапароскопската хирургия*“ и по „*Медицинска сестра за периоперативни грижи в роботизираната хирургия*”, предложени на базата на анализ на резултатите, относно необходимостта от продължаващо обучение за медицинските сестри. Публикуването в специализирани научни списания у нас и в чужбина на получени резултати би било полезно, за да станат достояние на по – широк кръг здравни професионалисти от практиката, работещи като част от екип за лапароскопска и роботизирана хирургия.

Асистент **Милена Нанкова** покрива напълно приетите от МУ- Варна изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”, чрез разработения дисертационен труд, който е достатъчен по обем и може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси.

Имам малки критични бележки към дисертационния труд: 1. Намирам, че изводите са прекомерно много (15) и това би могло да се преодолее, чрез формулиране на изводи в края на всяка глава, и да се изведат основните доказващи изпълнение на поставените задачи (неправилно е допуснато повторение на част от изводите след глава трета да се повтарят и в края на дисертационния труд). 2. Лисата на терминологичен речник на използваните основни понятия в дисертационния труд затрудняват възприемането на информацията и нарушават добрата практика за научно писане. 3. В инструментите за стандартизирано интервю са допуснати фактически грешки в обръщението към респондентите, с което се призовават да участват в анкетното проучване (най – вероятно авторката е променила замисъла си, но всъщност се показва непознаване на методите).

Направените критични бележки не намаляват стойността и достойнствата на представения дисертационен труд.

Лични впечатления

Считам за необходимо да споделя впечатленията си, тъй като познавам лично ас. **Милена Нанкова** от достатъчно време. Открита по характер, с изградени добри комуникативни и екипни умения, последователна в действията си тя се утвърждава като млад уважаван преподавател. Тя притежава потенциал да се развива като изследовател, за което е нужно време и мотивация. Считам, че практическят опит, който притежава ас. Нанкова в лапароскопската хирургия са провокирали желанието и да проучи различни подходи които се прилагат, за да се гарантира качество на хирургичните грижи, поставяйки начало на обсъждане на модел за „пациент центрирани грижи“. Трудолюбието, любознателността и нейната задълбоченост изграждат нейната визия на иновативен изследовател и преподавател. Ас. Нанкова е добронамерена и ориентирана към взаимодействие с колеги и студенти при решаване на различни педагогически казуси.

В заключение: Въз основа на акуратно разработения дисертационен труд, качество на получените резултати, учебно-преподавателските постижения и съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на академичния състав в МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ - Варна, давам положителния си вот и убедено предлагам на уважаемото Научно жури докторантката **Милена Панчева Нанкова** да придобие ОНС „Доктор” в област на висшето образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4.Обществено здраве, по специалност: Управление на здравни грижи в Катедра „Здравни грижи“, Факултет „Обществено здравеопазване“ на Медицински университет – Варна.

11.03.2021г.

**Изготвил рецензията,
Проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н**